

До 200-ліття з дня народження Т. Г. Шевченка

УДК 821.161.2. – 1Шев:930.1

П. Г. Радько

НАЦІОНАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПОГЛЯДИ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА В КОНТЕКСТІ ЙОГО ІСТОРІОСОФСЬКОЇ МУДРОСТІ

У статті висвітлюються національно-політичні погляди Великого Кобзаря в контексті його історіософії. Звертається увага на його бачення історії України крізь призму княжої, й особливо козацької, доби. Оцінюється ставлення українського Пророка до Гетьманщини та її провідників, як тих, хто вірно служив Україні, так і тих, хто її зраджував. Водночас популяризуються думки поета про майбутнє української нації, її оптимальний державний устрій.

Ключові слова: національно-політичні погляди, історіософія, історична мудрість, Гетьманщина, українська політична еліта, національна свідомість.

Дослідження проблеми історіософії Тараса Шевченка перебуває поки що на початковій стадії, й саме тому про неї говорити не тільки можна, а конче необхідно, і не просто говорити – на часі її всебічне висвітлення та поглиблене вивчення в руслі сучасних державотворчих процесів, що відбуваються в Україні. Коли ми часто й загалом небезпідставно, але без застережень посилаємося на П. Куліша, який назвав Шевченка «нашим... першим істориком», мусимо чітко задати собі питання як щодо конкретних обставин, до котрих дано цю характеристику, так і щодо її, радше, публіцистичної, умовно-метафоричної, а не термінологічної природи та суті. Кулішева формула стосувалася певної специфічної стадії розвитку національної свідомості й мала виразно полемічну спрямованість. Її слушність і сенс полягали у протиставленні Шевченкової художньо-історичної творчості попереднім та сучасним поетові «малоросійським» історіографічним працям і романтичній (переважно – російській, а чи російськомовній) белетристиці з історичної тематики. Ті «завісою мальованою» закривали нашу «старосвіщину, аж поки Шевченко не розідрав, не розпанахав ті завіси», відкривши і землякам, і всьому світові справжню, не «мальовану» національну історію; тим самим Шевченко знаменував якісно нове («перший»!) явище – виникнення й становлення власне українського, заплідненого національною ідеєю історичного мислення [1, с. 16].

Метою нашої розвідки є дослідження національно-політичних поглядів Тараса Шевченка в руслі його філософії історії, популяризація думок поета про минуле та майбутнє української нації.

Історіографія проблеми. Національно-політичним поглядам Тараса Шевченка, тією чи іншою мірою, присвятили свої дослідження Ю. Барабаш, С. Брижицька, Г. Грабович, І. Дзюба, С. Єфремов, М. Жулинський, П. Зайцев, Є. Маланюк, М. Назаренко, П. Ротач, С. Сверстюк, В. Смілянська, А. Смолка, Д. Тетерина,

П. Усенко, С. Цвілюк та інші. Дотичними до цієї проблеми стали публікації, презентовані П. Іванишином, Л. Климчуком, Ю. Охромовичем, О. Пріцаком, А. Стебельською, П. Чорноволом й іншими. Науковцями досліджена історіософія Тараса Шевченка, його пророчий заповіт, політичний світогляд, концепція української держави, соціально-політичний вимір його епічних творів.

Найголовніша ознака геніальної Шевченкової творчості полягає в тому, що він, як ніхто інший, увібрав у себе допитливий розум дослідника історії свого народу, його національну історичну спадщину віків. У творчому доробкові поета передусім виділяється значна група довершених епічних творів, котрі з надзвичайною силою високого поетичного слова показують героїчну й глибоко драматичну минувшину України. Шевченкові поеми історичної, історико-революційної та соціально-політичної проблематики – це вершинне досягнення творчості поета. Історична епопея «Гайдамаки», «Кавказ», «Сретик» та інші його поеми високими епічними зразками збагатили не тільки українську, але і світову літературу, а висловлені в них історичні погляди й історична свідомість поета значно вплинули на розвиток української історіографії та сприяли зростанню національно-визвольної боротьби всіх слов'янських народів. З погляду сьогодення можемо сказати, що Шевченків міф України виявив в історичному бутті нації своє конструктивне, державотворче спрямування, бо став одним з фундаментальних чинників, який привів до утвердження самостійної Української держави.

Звідки Шевченко постійно черпав свої знання з історії України, відомості про славні часи Запорозжя й козаччини, про Гетьманщину та гетьманів? Якою лектурою користувався він, поповнюючи свій історичний багаж з глибокої античної давнини і минулих цивілізацій? «Історія Русів», або, як її назвав Шевченко, «Літопис Кониського» залишився назавжди головним джерелом його історичних відомостей про минуле України; крім того, цей твір формував його історіософічні погляди. Але «Історія Русів» не була літописом, як і не була твором архієпископа Георгія Кониського (1717–1795). Це був добре замаскований (писаний у двох площинах: зовнішньо лояльний до імперії, а внутрішньо – самостійницький) колективний твір членів українського таємного товариства, створений між 1815 та 1825 роками. Його автори – нащадки козацької старшини, що діяли як у Петербурзі, так і на території колишньої Гетьманщини, розглядали минуле батьківщини як незалежної нації. В дусі ідей західноєвропейського просвітництва автори «Історії Русів» робили акцент на документи (правдиві й підроблені). Вони розглядали минуле своєї батьківщини (Русів) як незалежну західноєвропейського типу націю, котра, будучи суверенною державою, забезпечувала свій нейтралітет політичними договірними союзами із сусідами та міжнародними договорами [5, с. 12].

Переконливим свідченням того, наскільки глибоко Шевченко переймався історією України, можна судити і з того факту, що навіть у посмертному описі його скромної особистої бібліотеки, зібраної за останні роки його життя після повернення із заслання, понад третину назв книг займають історичні та історіографічні джерела українською, російською й польською мовами – тими мовами, якими поет володів досконало. Серед них – матеріали літописів Самійла Величка, Самовидця, Григорія Граб'янки, «Богдан Хмельницький» М. Костомарова, «Чорна рада» П. Куліша, «Сказание о гетмане Петре Конашевиче-Сагайдашном» М. Максимовича, «Краткая история о бунтах

Хмельницького», «Очерки истории Малороссии...», «Южнорусские летописи», історичні дослідження Олександра Рігельмана та низка інших творів і документів з історії й документів з історії та етнографії України, запорозького козацтва тощо. Поет признався, що ці літературні джерела наснажували його, жили важливими фактами для творчості.

Тому не дивно, що Шевченкова творча спадщина передусім пов'язана з історією України – як давніх часів, так і славної доби козаччини, багатовікової боротьби українців проти іноземних поневолювачів. Цю багатовекторну тематику охоплюють поеми «Іван Підкова», «Тарасова ніч», «Гайдамаки», «Іржавець», «Москалева криниця», драма «Микита Гайдай», вірш «Заступила чорна хмара...» й чимало інших поезій. Головні герої цих творів – легендарний ватажок запорозьких козаків, молдавський господар Іван Підкова, гетьман Петро Дорошенко і «славний Полуботок», котрий зволів прийняти мученицьку смерть у петровських казематах за Україну, керівники козацько-селянських повстань Тарас Трясило, Северин Наливайко, Яків Остриця, гайдамацькі ватажки Максим Залізняк та Іван Гонга.

Шевченко ідеалізує тільки тих діячів української історії, які обороняли самостійність України проти Москви. Добрим словом він згадує тільки Дорошенка, Полуботка, Гордієнка. «А ти, старий Дорошенку, запорозький брате, нездужаєш чи боїшся на ворога стати?» – питає гетьмана в поезії «Заступила чорна хмара». Полуботка змальовує він, як мученика за волю України, закатованого Петром I у тюрмі. Найбільш трагічними фактами в історії України вважав Шевченко три події, які зображає в своїй містерії «Великий льох», а саме Переяславську угоду, на основі якої Україна ввійшла до складу Московської держави, Полтавську битву та зруйнування Запорозької Січі, бо ці події найбільше спричинилися до знищення самостійності України. В містерії виступають три душі – дівчата, які караються і спокутують свої гріхи проти рідного народу: перша за те, що перейшла з повними відрами шлях Хмельницькому, коли він їхав до Переяслава Москві присягати; друга, що напоїла Петрові I коня після Полтавського бою, а третя за те, що всміхалася до галери цариці Катерини, коли вона їхала по Дніпру після зруйнування Січі. В цій містерії проводить поет думку, що головною причиною недолі українського народу було те, що діти України самі де в чому причетні до знищення волі України, допомагаючи свідомо або несвідомо своїм ворогам [4, с. 24].

Шевченківський образ Козацької держави перегукується з оцінками її значення вчених-істориків. «Та хоча зовнішні форми гетьманської автономії були скасовані, – писав Д. Дорошенко, – але збереглося щось таке, що залишило глибокий слід в українському житті, що пережило й Гетьманщину, й Козаччину і стало запорукою нового відродження українського народу. Це була державно-національна традиція, яка по занепаду старої княжої Русі-України ожила була в українській Козацькій державі. Як-не-як протягом більше ста років український народ хоч на одній частині своєї землі мав змогу жити до певної міри самостійним життям, міг будувати своє життя і культуру за своєю уподобою. Протягом цього часу, особливо в початках, раз-у-раз ставилася у весь ріст ідея незалежної та соборної Української держави, і цілі покоління боролися й умирали за неї» [8, с. 139].

У поета було своєрідне бачення ролі тих історичних постатей України, хто представляв спольщену й зросійщену частину українського суспільства, хто

прилаштовується на службу до гнобителів його народу. У візії-притчі «Бували війни й військові свари...» наводяться імена представників давніх українських старшинських родів:

Бували війни й військові свари:

Галагани, і Киселі, і Кочубей-Нагаї;

Було добра того чимало...

Вони згадуються як уособлення зрадництва, внутрішніх незгод, що призводили до нещастя – «войн». Адам Кисіль прагнув правдами й неправдами утримати Україну в польській залежності. Полковник Гнат Галаган та генеральний писар Василь Кочубей зрадили українську справу, перекинувшись на бік Петра I у найвідповідальніший момент мазепинської спроби позбутися російської зверхності над Україною, вирватися з-під імперського деспотизму [7, с. 22-23].

Українське дворянство й інтелігенція або зовсім забули про свій народ, перекинулися в перевертні, стали недолюдками, що допомагають москалеві господарювати, катувати матір-Україну й знімати з неї латану свитину, або хоч і не забули свого зв'язку з Україною, але нічого для неї не роблять та покійно віддаються долі. «Земляків», що покинули свій народ, Шевченко ненавидить гірше від Москви, і не має до них ніякої пощади. Шевченкові найбільш боляче, що серед українського народу завмерла національна свідомість, дух українського патріотизму; що «сини України на чужині, на чужій роботі» і зовсім не знають, «за що боролися з ляхами й ордою», чому «Вкраїна заснула, бур'яном укрилась, цвіллю зацвіла, в калюжі, в болоті серце прогнойла і в дупло холодне гадюк напустила», а сини України потонули в багні московського бюрократизму, помосковськи чешуть та обдирають і батька, і брата [4, с. 25].

У своїм посланні «До земляків» Шевченко яскравими барвами малює українське відступництво від свого народу тих, що пруться у чужі землі й там забувають про свій край та народ. За тими земляками поет посилає проклін, «щоб вони більше не верталися на Вкраїну, щоб там і зігнили, де виростили», бо «тоді сонце не буде гріти смердючого гною на вольній землі». Дальше дорікає Шевченко своїм землякам, що вони розпинають Україну гірше від ляха, що не знають навіть, хто вони, чії діти, ким, за що закуті, що знають усі слов'янські мови, крім своєї. Він висміює той патріотичний романтизм своїх земляків, що хваляться своїми гетьманами, прославляють козацтво за те, що заступило віру від ляха і татарина, а тепер ходять у ярмі, ще краще, як діди ходили й добровільно підкладають голову під московську кормигу, забуваючи, що головний ворог України тепер не лях і татарин. У «Холодному Яру» виступає він проти монархізму та російського патріотизму своїх земляків. Він остерігає їх, щоб «не називали преподобним лютого Нерона, щоб не хвалилися царевою святою війною і не несли, немов вівці, і душу, і шкурку «за отечество» [4, с. 26].

На довершення оцінки власної еліти наведемо слова Т. Шевченка з його розмови з польським знайомим Юліаном Беліною-Кенджицьким: «Ви знаєте, що втратили (про польське дворянство)..., а те, що втратили, хочете відібрати і тому не жалієте ні життя, ні маєтку. А нашим панкам аби повне корито, їм усюди добре. Сидять собі, як свині в сажі, і чужою працею черева розпихають» [8, с. 139].

Візія майбутнього, яка постала перед очима віщими Тараса Шевченка, не була відірвана від пережитого ним прегіркого, претяжкого сучасного, ані пломенючого

орифламою слави минулого. Але минуле України, хоч яке воно дорогоцінне для душі Шевченка, не було в його очах покрите німбом святості: він дивиться на нього очима справедливого судді, аналізуючи кожну подію, кожну постать, «мірилом праведним» свого поняття нації та її добра. У своїй справедливій критиці Шевченко не щадив найбільш заслужених перед історією постатей, які, можливо, навіть в об'єктивній науці мають певний престиж маєстату, майже «недоторканості». Провідник народу – чи то цар, чи то князь, чи то гетьман – несе відповідальність за долю своєї нації, отже, його політичні прагнення мусять бути такі, щоб уможливили тій нації щасливе існування. Тому найгостріша критика Шевченка вдаряє постать, яку він дуже любить, до якої він має особливо великий жаль. Це постать великого гетьмана України, визволителя з-під ляхського ярма, того, що на Заході мав титул «Рекс Козакорум», – Богдана Хмельницького [6, с. 14].

Великий Кобзар недвозначно ставився з осудом політики гетьмана Богдана Хмельницького щодо Переяславського акта і приєднання України до Московського царства, що, зрештою, призвело до національної й соціальної неволі українського народу та позбавлення Україною власної державності. В поезії «Розрита могила» Україна звертається до Богдана з такими словами: «О, Богдане! Нерозумний сину! Подивись тепер на матір, на свою Вкраїну... Ой Богдане, Богданочку, якби була знала, у колисці придушила, під серцем приспала». В поемі «Суботів» Шевченко звертається до Хмельницького: «Отake то, Богдане, Олексіїв друже, то все оддав москалеві, а їм і байдуже. Ляхи твої розкопують та тебе ж і лають». В одній поезії, писаній перед самою смертю під враженням сумного вигляду Переяслава, Шевченко такими словами згадує пам'ять Хмельницького:

*«Як би то ти, Богдане п'яний,
Тепер на Переяслав глянув,
Та на замчище подививсь, –
Упився б, здорово упивсь!
І... препрославлений козачий
Розумний батьку! ... і в смердячій
Жидівській хаті б похмелись
Або б в калюжі утопись,
В багні свинячій ...» [4, с. 25].*

Цей матірний докір, повен і нестерпного болю, і неприхованої любові до сина, що граничить з прокльоном, є одним із найсильніших Шевченкових інтерпретацій Переяславського договору.

До других гетьманів, що були свідомими «рабами, підніжками, гряззю Москви і варшавським сміттям», що лили кров за Москву і Варшаву і нам, синам, передали «свої кайдани, свою славу», Шевченко відноситься ще з більшою огидою. Скоропадського називає Шевченко «дурним гетьманом», Самойловича «дурним поповичем», а про Кирила Розумовського каже, що «лизав, мов собака, патинки у цариці» [4, с. 25].

У той же час він співчуває гетьману Іванові Мазепі, але докоряє йому тільки за те, що не з'єднався з Палієм, та через це програв Полтавську битву. Поет називає «славним» фастівського полковника Семена Палія, коли йдеться про те, що він самовіддано бився з ляхами, але осуджує його проросійську орієнтацію.

Геніальність Тараса Шевченка як митця виявилася в тому, що він першим побачив і пристрасно на весь світ у своїй поезії провів про завершення формування української етнічної «народності» (просто етносу) в український «народ» (самодостатній етнос), та, додавши «...на москалів не вважайте, нехай вони собі пишуть по-своєму, а ми по-своєму» [9, с. 208], закликав усіх українців (і простих людей, і еліту) до завершення цього вищого ступеня етнічного розвитку власним самоодержавленням, тобто перетворенням своєї етнічної спільноти уже в націю для захисту своїх етнополітичних, економічних та культурних інтересів в прагматично-конкурентному світі існуючих одержавлених етносів, роз'яснюючи, що

*В своїй хаті своя й правда,
І сила, і воля [10, с. 250].*

Творчість Т. Шевченка припала на період бездержавності, що, безумовно, вплинуло на характер витлумачення держави-хати. Але це витлумачення актуалізує політичний модус буття народу. Держава витлумачується онтологічно-герменевтично як «прихисток», річ, будівля, що вможливує вільне проживання індивідуального та надіндивідуального типів національної наявності. Йдеться про можливість національного проживання, що відповідає власній сутності (своїй «правді, й силі, й волі») тільки в межах природного (національного) політичного дому як «нашої», «рідної», «своєї хати». Повноцінна національна екзистенція людини і народу в поетичних дослідженнях Т. Шевченка – це, крім іншого, ще й політична, державницька екзистенція: національна наявність оберігає свою національну державу, а вона – стає оберігальним притулком для проживання цієї наявності. Таке бачення дає змогу з надійних методологічних позицій вивчати значну державознавчу спадщину Великого Кобзаря. Крім того, воно мимоволі спонукає ще раз, услід за Л. Костенко, замислитися і запитати, наскільки те, що йменується сьогодні гучним та святим для кожного українця іменем «державна Україна», є справді рідною хатою для української нації? [2, с. 48].

У Шевченковому понятті держава в'яжеться з образом своєї хати, в якій родина може жити в повній гармонії, пов'язана кровно і звичаєво. Це метафоричне окреслення держави як хати з'являється у Шевченка лише два рази – хоч «хата» чи «своя хаточка» в нього виступає дуже часто вже в прямому або напівметафоричному розумінні. Проте окреслення України Матір'ю повторюється протягом усього «Кобзаря» велику кількість разів, і це поняття, цей символ України-Матері є в нього постійний. У деяких випадках постать Матері є алегорична, як у «Розритій могилі». Але є випадки, коли згадка про Матір підкреслює кровну, психологічну і моральну єдність суспільства, того нового, ідеального суспільства:

*І на оновленій землі
Врага не буде, супостата,
А буде син, і буде мати,
І будуть люди на землі.*

Отже – справедлива держава, на оновленій та очищеній від гріхів себелюбства і знуцання над слабшими землі – це є родина, в якій існує любов і посвята один одного. Такою бачить Шевченко Україну в минулому і такою її хоче бачити в майбутньому.

Шевченко, як мудрий громадсько-політичний діяч Кирило-Мефодіївського братства, усвідомлював, що вже на такому національному ступені свого розвитку український народ аж ніяк не зможе обійтися без своїх провідників, без власної політичної, господарсько-фінансової, військової та духовної еліти. Тому в інвективному «Посланні» до сучасників та нащадків закликав він узяти активнішу участь в націтворенні всю українську еліту, навіть і ту, значною мірою вже зрусифіковану, адже іншої вже майже не було.

Його ж пророча геніальність була в тому, що він далі від усіх інших правдиво побачив історичне майбутнє свого народу і закликав до формування української держави не за російським тоталітарним зразком, як лише державно-адміністративної структури над народом, застерігаючи:

О люди! люди небораки!

Нащо здалися вам царі?

Нащо здалися вам псарі?

Ви ж таки люди, не собаки! [11, с. 299]

– а закликав до формування за західноєвропейським зразком одержавленого народу-нації як конституційного, демократичного українського суспільства. Слава перших американських і європейських президентів (особливо – їхня повага до конституцій та відсутність прагнень, пов'язаних із узурпацією влади) сягнула навіть розчленованої двома імперіями України. Природно, що відгукнулася вона у свій спосіб і у Шевченковій поезії. Особливо його приваблювало зародження нових відносин між людьми у колишній англійській колонії. На той час уже більше від півсторіччя минуло як «батьки» американської демократії законодавчо утвердилися у своїй країні. У поетичних рядках Шевченко висловив своє захоплення одним з них – першим президентом США, головою Конвенту з розроблення конституції Д. Вашингтоном – і разом з тим сподівання кращої долі для свого народу зі своїм, українським, «Вашингтоном, / З новим і праведним законом».

... Коли

Ми діждемося Вашингтона

З новим і праведним законом?

А діждемось-таки колись! [10, с. 230].

Це не означає, що Шевченко йшов за чужими взірцями для своєї держави, за суспільним «праведним законом», позиченим із далека. Він ті зразки мав у справедливій, вільній родині Козацької та Гетьманської України. Шевченко наводить цілі ряди взірцевих отаманів, козацьких батьків. Але в його часи у нього вдома вже не було цього праведного закону. Рівність громадян і свобода думки, яка бодай формально вже дозрівала в Америці, була не тільки новою, але й дуже далекою психіці московського народу, який, за слушною опінією Солженіцина, не може жити без диктатури [6, с. 15].

Доречно зауважити, що свого ставлення до держави як інституту людського суспільства, до ідеї державності, її моральної цінності чи, навпаки, ворожості для людини, нарешті, до держави національної, саме української (на чому, властиво, і фокусуються суперечки), Шевченко в раціоналістичному плані ніде не формулює і якоїсь програми її створення та розбудови не декларує; від цього він справді далекий. Але з того жодною мірою не впливає, ніби так само далека ідея національної державності Шевченкові як поету-історіософу. Навпаки, до

поетичної концепції його історіософії вона входить питомою складовою, і дивно припустити, що могло би бути інакше, що, звертаючись до минувшини України, поет оминув би, наприклад, мотив Гетьманщини. Інша річ, що Шевченкові оцінки та характеристики Гетьманщини неоднозначні, для нього очевидні її неоднорідність, внутрішня суперечливість, тому суперечливе і його ставлення до неї.

З одного боку, він поетизує, навіть ідеалізує Гетьманщину, називає «святою» («Гитарівна»), образ «Гетьманщини старої» асоціюється в нього з волею, відсутністю кріпацтва («Невольник»); з другого – Шевченко не заплющує очі на вади Гетьманщини, її політичну половинчастість і крихкість, на міжособну боротьбу і проклятих провідників, «недоуків», чії пожадливість, владолубство, дрібна чванькуватість підважували Гетьманщину зсередини і, врешті-решт, «занапали Божий рай...» (Сон. – «Гори мої високі...»). Шевченкова ностальгія за козацькою державністю, його «державницька туга» поєднувалися з критичною наставленістю, злістю й душевною гіркотою з приводу прогалених Україною історичних шансів, – із ясним відчуттям неповоротності історії. Він вірить, що на зміну колоніальній імперії «фельдфебеля-царя» прийдуть тепер не гетьмани «в золотім жупані», не січова вольниця чи гайдамацька охлократія (все це – і добре, і зле – минуло без вороття), що Україна діждеться-таки колись свого «Вашингтона з новим і праведним законом», посяде гідне місце у спільноті світових демократій [1, с. 36].

Пророче-прозріливу геніальність Шевченка підтвердив хід сучасного українського націєтворення, що розпочалося саме згідно з його публіцистичним Посланням-Заповітом. Адже після неминучого розвалу Російської імперії під назвою Радянський Союз досить зденационалізована і русифікована територіально українська вища чиновна еліта колишньої імперської колоніальної адміністрації (а інша була вже майже вся винищена російським більшовизмом) і почала було розбудовувати Українську державу. Як політично оптимально й передбачав Т. Г. Шевченко [3, с. 95].

Шевченкові погляди, його історіософські парадагми та історична мудрість внесли перелом в українську національно-політичну думку: вони розбили мару безполітичного патріотизму. Великий Кобзар не залишив нам обдумані політичної програми, але його поезія відіграла в розвитку української політичної думки значно більшу роль, ніж усяка писана програма. Шевченкові поезії були заборонені в Росії більше ніж 40 років, спричинили той факт, що безпосередні послідовники Шевченка не пішли за його національно-політичними ідеями і ще довго блукали старими манівцями. Проте його поезія мала потужний вплив на світогляд закордонних українців, а наприкінці XIX століття вона стає бойовим гаслом усього молодого українства. Далекосяжність його національно-політичних поглядів є запорукою того, що чим більше ми будемо віддалятися від дня його смерті, тим зрозумілішим буде нам Шевченко, як пророк політичного визволення України.

Маючи перед собою історію України шевченківської трансформації з її полярно-протилежними мотивами – славними героїчними сторінками у боротьбі за свою свободу, з безприкладним звитяжним лицарським духом і національною гордістю та сторінками національного сорому, самобичування, виправдання національної зради, філософії різноманітних комплексів національно-суспільної

неповноцінності й меншовартості, ганебного пасування перед різними зайдами-поневолювачами та колонізаторами, ми, нині суцї, глибоше розумїємо джерела цих протилежних тенденцїй, цїєї вікової роздвоєності, розумїємося у тому, чому українська історія однаково славна і героїчна, як трагічна і ганебна.

Список використаних джерел

1. Барабаш Ю. Історіософія Тараса Шевченка / Ю. Барабаш // Слово і час. – 2004. – № 3. – С. 15-37.
2. Іванишин П. Держава у творчості Івана Франка і Тараса Шевченка: Політичний дїм національної екзистенцїї / П. Іванишин // Визвольний шлях. – 2007. – № 2. – С. 35-48.
3. Климчук Л. Пророчий заповіт генія / Л. Климчук // Сучасність. – 2004. – №6. – С. 93-96.
4. Охромович Ю. Політичний світогляд Т. Шевченка / Ю. Охромович // Київська старовина. – 1994. – №2. – С. 20-26.
5. Прїцак О. Пророк / О. Прїцак // Київська старовина. – 1994. – №2. – С. 3-19.
6. Стебельська А. Шевченкова концепція української держави / А. Стебельська // Дивослово. – 2004. – №3. – С. 13-16.
7. Цвілюк С. А. Історична мудрість Великого Кобзаря: Історизм та соціально-політичний вимір епічних творів Тараса Шевченка / С. Цвілюк. – Одеса: Маяк, 2008. – 312 с.
8. Чорновол П. Ідея української державності в творчості Тараса Шевченка / П. Чорновол // Дзвін. – 1997. – №3. – С. 138-141.
9. Шевченко Т. Г. Повне зібрання творів. У 12 т. – К.: Наук. думка, 2000. – Т. 5: Щоденник. Автобіогр. ст. Археографічні нотатки. «Букварь Южнорусский». – 496 с.
10. Шевченко Т. Г. Твори. –Т. 1: Поезії 1837-1842 рр. / Т. Шевченко; за ред. П. Зайцева. – 2-е доп. вид. – Чикаго: М. Денисюк, 1959. – 352 с.
11. Шевченко Т. Г. Твори. –Т. 2: Поезії 1843-1847 рр. / Т. Шевченко; за ред. П. Зайцева. – 2-е вид. – Чикаго: М. Денисюк, 1961. – 315 с.

П. Г. Радько

НАЦИОНАЛЬНО-ПОЛИТИЧЕСКИЕ ВЗГЛЯДЫ ТАРАСА ШЕВЧЕНКО В КОНТЕКСТЕ ЕГО ИСТОРИСОФСКОЙ МУДРОСТИ

В статье освещаются национально-политические взгляды Великого Кобзаря в контексте его историософии. Обращается внимание на его видение истории Украины через призму княжеского, и особенно казацкого, периода. Оценивается отношение украинского Пророка к Гетманщине и ее проводникам, к тем, кто верно служил Украине, так и тем, кто ее предавал, вместе с тем, популяризируются мысли поэта о будущем украинской нации, ее оптимальном государственном устройстве.

Ключевые слова: *национально-политические взгляды, историософия, историческая мудрость, Гетманщина, украинская политическая элита, национальное сознание.*

P. G. Rad'ko

**TARAS SHEVCHENKO'S NATIONAL AND POLITICAL VIEWS IN THE
CONTEXT OF HIS HISTORIOSOPHICAL WISDOM**

The article reveals the national and political views of the Great Kobzar in the context of his historiosophy. The attention is paid to his vision of the Ukrainian history through the prism of the Princely and, especially, Cossack epochs. The attitude of the Ukrainian Prophet to the Hetman period and its leaders is marked as to those, who faithfully served Ukraine and those, who betrayed it. In the same way, poet's thoughts about the future of the Ukrainian nation and its efficient state system are also popularized.

Keywords: *national and political views, historiosophy, historical wisdom, Hetman period, Ukrainian political elite, national consciousness.*

Надійшла до редакції 9 жовтня 2013 року

* * *